

IKONOGRAFIJA, METROLOGIJA I GRAFIJA BOSANSKOGA NOVCA KOVANOGA IZMEĐU 1472. I 1477. GODINE (NOVAC KRALJA NIKOLE ILOČKOGA)

U radu se analizira ikonografija, metrologija i grafija bosanskih novaca koje je kovao kralj Nikola Iločki između 1472. i 1477. godine. Njegovi su novci nanovo klasificirani na temelju aversnih i reversnih prikaza, obodnih legendi i oznaka. Pomoću povijesnih podataka i novih klasifikacija određen je redoslijed kovanja i sustavna periodizacija pri čemu je posebna pažnja poklonjenja njegovu hodočašću u Rim po povratku s kojega je započeo kovanje vrsta svoga novca po ugledu na novac akvilejskih patrijarha. Autor misli da se novci Nikole Iločkoga ne mogu smatrati imitacijama jer on nije ni novac Matije Korvina ni novac akvilejskih patrijarha kovao bez ikakva prava i nezakonito. Izvor Nikolinog ius cudendae monetae bio je ugarski kralj i stoga je njegov novac morao nalikovati seniorovom. Kovanje novca po ugledu na novac akvilejskih patrijarha temeljeno je na papinom priznanju Nikole za kralja Bosne i, u skladu s tada uobičajenom praksom, preuzimanju grbova iščezlih nositelja koji su mu tim povodom mogli biti dodijeljeni u papinskoj kancelariji.

Jedan od najmoćnijih ugarskih magnata Nikola Iločki, *comes perpetuus de Thelchack*, bio je mačvanski ban, erdeljski vojvoda, član Državnoga vijeća i kraljevski kapetan za krajeve između Dunava i Tise, ban *cijele* Slavonije (Dalmacije, Hrvatske i Slavonije), bosanski kralj, upravitelj Vranskoga priorata te srijemski, aradski, bački, baranjski, bodroški, čanadski, čongradski, fejerski, đurski, kevski, marmoraški, nitranski, šomođski, torontalski, virovitički i zarandski župan.¹ Nakon što je kralj Matija Korvin zauzeo sjeverni dio Bosne i osnovao Jajačku i Srebreničku banovinu upravu nad njima dobio je Nikola Iločki kao slavonski i mačvanski ban, odnosno namjesnik grada Srebrenika. Nekoliko godina kasnije Matija mu je povjerio upravu nad vranskim prioratom i uzdigao ga na čast bosanskoga kralja da bi kao sudionika pobune primirio i odgovorio na praksu postavljanja fiktivnih bosanskih kraljeva koju su 1464. godine započeli Turci na svojoj strani. Nikola je kraljevski naslov nosio od 1471. do smrti 1477. godine. Pretpostavlja se da je okrunjen sredinom 1472. godine u Iloku gdje je izgradio svoj velební kasnosrednjovjekovni dvor. Većina povjesničara smatra da Nikola Iločki nije imao realnu vlast u Bosni i da je bio samo titularni kralj. Nikolu je naslijedio sin Lovro koga prije očeve smrti izvori spominju 1460. i 1471. godine kada Nikola piše oporuku. Lovro je nosio naslov herceg iločki,² a pretendirao je na očevo kraljevstvo.³

¹ Nikola Iločki, Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27112> (pristupljeno 12. ožujka 2019.)

² Iv. Š. (Šute, Ivica), Lovro Iločki, Hrvatski biografski leksikon 6 (I – Kal), Trpimir Macan (ur.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., str. 39.

³ Neki ga autori zaista drže bosanskim kraljem, a drugi mu dodjeljuju niže naslove iločkoga kneza i bosanskoga hercega. Pojedini recentni mađarski autori neke tipove Nikolina novca pripisuju sinu Lovri.

Nakon Lovrine smrti, 1524. godine ugasila se obitelj Iločkih.⁴ Pridjev Iločki (*de Illoch, de Wylak*) obitelj je dobila prema imenu grada koji je 1364. godine pripao Nikolinom pradjedu Nikoli Kontu.⁵ Kroatizirani oblik imena grada (izveden iz latiniziranoga) je Ilok (*Illoch*), a hungarizirani Újlak (*Wylak*).⁶ Ilok je grad izrazito duge i bogate povijesti. Najistočniji je hrvatski grad podno Fruške gore iznad Dunava u Srijemu. S njegovom poviješću posve se prepleće povijest Iločkih (*de Illoch, de Wylak*), istoimene slavonske i ugarske velikaške obitelji koja mu je tijekom 14., 15. i 16. st. davala gradske obrise.⁷ Isto je tako grad uzvraćao svojim gospodarima bogatstvom koje se gomilalo, među ostalim, od proizvodnje i prodaje vrhunskog vina. Ilok je središte fruškogorskog vinogradarstva. Do ratnog sukoba između Lovre Iločkoga i Vladislava Jagelovića 1494. godine obitelj Iločkih obilježavala je, slično kao ostale velikaške obitelji u Ugarskom Kraljevstvu, politika odanosti okrunjenim glavama Krune sv. Stjepana, počevši od Anžvinaca preko Luksemburgovaca do Korvina. Tako su se u drugoj polovini XV. stoljeća uzdigli u jednu od najmoćnijih obitelji Ugarskog Kraljevstva, držeći mnogobrojne posjede u Ugarskoj i Slavoniji, a katkada i u Hrvatskoj te sjeveroistočnoj Bosni.

Novac kralja Nikole Iločkoga

U samo pet godina Nikola je Iločki iskovao raznovrsne denare. Neki istraživači smatraju da je oponašajući svoga seniora Matiju Korvina kovao i zlatnike. Broj sačuvanih primjeraka (dosad 18) ne ide u prilog tezi da je pravo kovanja koristio obilno.⁸ Radi se o tri temeljne vrste pri čemu se prva i druga vrsta javljaju u ukupno dvanaest inačica. Novac je nađen u nekoliko ostava, a od numizmatičkih zbirki koje ga posjeduju značajne su one Muzeja Slavonije u Osijeku, Arheološkog muzeja u Zagrebu i Mađarskog narodnog muzeja u Budimpešti gdje se čuva jedini poznati primjerak novca treće vrste.⁹ Za

⁴ O Nikoli i Lovri Iločkim vidjeti u *Sulejmanagić, Amer*, Novac bosanskih velikaša nakon pada srednjovjekovne bosanske države, Numizmatičke vijesti 64, Zagreb, 2011., str. 60.–76. i tamo navedenog literaturi.

⁵ *Stanko Andrić*, Novi prilozi istraživanju Iločkog 'statuta' i srednjovjekovnog Iloka, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 21, Zagreb, 2003., str. 105.

⁶ *St. A. (Andrić, Stanko)*, Iločki (Újlaki), *Hrvatski biografski leksikon* 6 (I – Kal), Trpimir Macan (ur.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., str. 37.

⁷ Isto

⁸ "Nadalje valja reći da je do sada u literaturi registrirano svega 13 komada njegova novca. I konačno treba istaknuti da su do sada registrirana dva skupna nalaza u kojima su bili prisutni i novci Nikole Iločkog i to u svakom nalazu samo po jedan komad. U oba ova nalaza bilo je i aquilejskih dinara." – *Korčmaroš, Ladislav*, Nepoznat dinar Nikole Iločkog, Numizmatičke vijesti 42., Zagreb, 1989., str. 48. Valja napomenuti da je do sada registrirano 18 primjeraka Nikolina novca (prim. A. S.). Prema *M. Gyöngyössyju* Nikolina novac je pronađen u šest nalaza s ukupno sedam primjeraka uvijek uz novce dvaju posljednjih akvilejskih patrijarha. – *Gyöngyössy, M.*, Münzen des 15. Jahrhunderts aus Aquileia im Mittelalterlichen Ungarischen Geldumlauf, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 55, Budapest, 2004., str. 142.–143., 147. i 148. (nalazi br. 5., 7., 8., 26., 31. i 32.)

⁹ *Magyar Nemzeti Múzeum (MNM)* inv. br. 6.1884.46. Podatke o ovom primjerku dao mi je dr. Csaba Tóth na čemu sam mu zahvalan.

razliku od ranijih istraživača, koji su sve primjerke novca bezrezervno pripisivali Nikoli Iločkom, autor ovoga rada smatra da je pripadnost novca treće vrste diskutabilna i da je jedna od tri mogućnosti da ga je kovao njegov sin Lovro. Istraživanja novca Nikole Iločkoga u XIX. stoljeću, zasnovana na nekoliko dotad poznatih primjeraka, rezultirala su malobrojnim djelima hrvatskih i mađarskih autora među kojima je najznačajnije ono Š. Ljubića.¹⁰ Najveći doprinos dao je I. Rengjeo djelima objavljenim između 1929. i 1959. godine,¹¹ čija rješenja u potpunosti preuzimaju autori kasnijih kataloga uz djelomični izuzetak A. Hadžimehmedovića.¹² Priloge s političko-ekonomskog stajališta su dali M. Gyöngyössi i A. Sulejmanagić.¹³

Ikonografija

Predstave na dvije osnovne vrste novca Nikole Iločkoga slijede ikonografiju novca ugarskoga kralja Matije Korvina,¹⁴ te akvilejskog patrijarha Ljudevita II. od Tecka. Na aversima su grbovi: a. složeni grb kralja Matije Korvina (1. vodoravne pruge–Ugarska; 2. patrijarhalni križ–Ugarska; 3. tri leopardove glave–Dalmacija; 4. propeti lav–Češka; srce grba–gavran–rod Korvina); b. grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka (rombirani štit).¹⁵ Na reversima je Madona koja sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci, a u lijevoj joj je orbis cruciger (novci kovani prema novcima kralja Matije Korvina); Madona koja sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ili u lijevoj ruci (novci kovani prema novcima patrijarha Ljudevita II. od Tecka).¹⁶

Novci prema kojima je Nikola kovao su: a. denar kralja Matije Korvina *CNH* II, 235A kovan između 1468. i 1470. godine prema novčanoj reformi iz 1467. godine;¹⁷ b. soldo patrijarha Ljudevita II. od Tecka *CNI* VI, str. 38. br. 1–2; kovan između 1412. i

¹⁰ Ljubić, Šime, Opis jugoslavenskih novaca, Artističko–tipografski zavod Dragutina Albrechta, Zagreb, 1875., str. 229.–230., br. 1.–4.

¹¹ Rengjeo, Ivan, Novci Nikole Iločkog.–Prilog hrvatskoj numizmatici, Napredak (kalendar za prostu godinu 1930.), Sarajevo, 1929., str. 98.–111., br. 1.–8.; *Isti*, Novci bosanskih banova i kraljeva, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja u Sarajevu (GZM) LV–1943, Sarajevo, 1944., str. 270.–271., 289.–291.; *Isti*, Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien, Akademische Druck u. Verlagsanstalt, Graz, 1959., str. 94.–95., tabla XVII., kat. br. 1158.–1170.

¹² Hadžimehmedović, Amir, Novac srednjovjekovne Bosne, izdanje autora, Sarajevo, 2012., str. 159.–163., kat. br. 805.–819.

¹³ Gyöngyössi, Márton, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaky, König von Bosnien, u: Szabó, Miklós, Raczky, Pál, Kovács, Gyöngyi (ur.), “Quasi liber et pictura”–Studies in honour of András Kubinyi on his seventieth birthday, Institute of Archaeological Sciences of Eötvös Loránd University, Budapest, 2004., str. 195.–205.; Sulejmanagić, Amer, Novac bosanskih velikaša nakon pada srednjovjekovne bosanske države, Numizmatičke vijesti 64, Zagreb, 2011., str. 67.–76.

¹⁴ S obzirom na to da je bio podložnik kralja Matije Korvina novac Nikole Iločkog (kovan od 1472. godine) na sebi je morao imati seniorov grb i naslov te Nikolov naslov (kao vazalov).

¹⁵ Losangé (fr.) – Lozengy (eng.) – Gerautet (njem.).

¹⁶ U zapadnoj kršćanskoj ikonografiji su obje predstave ispravne.

¹⁷ Réthy, Ladislaus, Probszt, Günther, Corpus Nummorum Hungariae, Akademische Druck– u. Verlagsanstalt, Graz, 1958., str. 115., br. 235A.; Unger, Emil, Magyar Éremhatározó I., Ajtósi Dürer Könyvkiadó, Budapest, 1997., str. 179., br. 562.

1420. godine.¹⁸ Za treću vrstu kovanu prema denaru patrijarha Antonia II. Panciere (na aversu grb:¹⁹ 1. šahirana kosa greda; 2. sedmerokraka zvijezda, a na reversu akvilejski orao),²⁰ autor ovoga rada je u trilemi jer misli da može pripadati ili Nikoli ili Lovri ili se čak radi o krivotvorini. Sličnost s novcima ugarskog kralja i akvilejskih patrijarha ide do razine da Nikoline novce dosadašnja numizmatička literatura drži za puke imitacije.

Slika 1: Novci koji su poslužili kao uzorci

¹⁸ Corpus Nummorum Italicorum Volume VI, Accademia Nazionale dei Lincei, Roma, 1922., str. 38., br. 1.–2.

¹⁹ Antonijev grb je grb obitelji Tomacelli (kojoj je pripadao papa Bonifacije IX.) modificiran dodavanjem donje sedmerokrake zvijezde i dobiven je 1392. godine od pape.

²⁰ Corpus Nummorum Italicorum Volume VI, str. 36.–37. br. 1.–7.

Postavlja se pitanje može li se Nikolin novac nazvati imitacijama s obzirom na kontekst njegova nastanka o čemu će kasnije biti riječi. Nikola jest preuzeo ikonografska rješenja novca Matije Korvina i jednog ili dvaju akvilejskih patrijarha, ali sve te novce nije kovao nezakonito i bez ikakva prava. Njegov je prvi novac morao imati grb Matije Korvina, njegov kasniji novac sadrži njegove simbole koje su prethodno pripadali drugima, a Madona s Isusom djetetom je općepoznata i svugdje udomaćena religijska, pa tek onda novčana, predstava.

Metrologija

Prvi kraljevski novac Nikole Iločkoga morao je u metrološkom smislu slijediti novac njegova seniora, ugarskoga kralja Matije Korvina, od koga je vjerojatno dobio krunu tijekom svibnja 1472. godine i stekao uvjet za kovanje novca. *Ius cudendae monetae* je jedno od vladarskih ovlasti, obveza i prava koja se dobivaju okrunjenjem kao činom investiture.²¹ Iako težinski odgovara jednom poludenaru kralja Stjepana II. Tomaševića Nikolin je novac denar kovan prema težinskom sustavu koji je ugarski kralj ustanovio novčanom reformom 1467. godine. Riječ je o derivatu denara kelnskoga sustava gdje se, umjesto 160 denara po 1,46 g, iz jedne kelnske marke kuje 416 denara po 0,56 g. Jedan reformirani Matijin denar, odnosno Nikolin denar teži 0,56 g,²² sa srednjom težinom sedam primjeraka (prema *M. Gyöngyössyju*) od 0,50 grama.²³ Kada Nikola kasnije kuje novac prema soldu patrijarha Ljudevita II. od Tecka zadržava raniju, Matijinu, novčanu stopu. Ti Nikolini novci, prema *M. Gyöngyössyju*, također imaju srednju težinu 0,50 g,²⁴ dok 25 primjeraka izvornoga akvilejskog novca teže između 0,51 i 0,69 g, a samo jedan primjerak teži manje (0,48 g).²⁵ Ipak, poznate težine nekih primjeraka kovanih prema soldu patrijarha Ljudevita II. od Tecka su više od *Gyöngyössyjeva* izračuna i točno odgovaraju težini Matijina denara; tj teže 0,56 grama. Naime, samo primjerak Nikolina denara II.e. vrste naše klasifikacije teži 0,50 g,²⁶ dok dva denara II.d. vrste

²¹ Usp. *Salihović, Davor*, *Nonnulla documenta pertinentia ad Nicolaum de Wylak, regem ultimum Regni Bosnae, Scrinia Slavonica 17, Slavonski Brod, 2017.*, str. 406.-408. br. I.

²² "In die zweite Gruppe gehören die nach Münzreform von 1467 geprägten Münzen. Die Einführung einer neuen Steuer ersetzte dem König den Verlust des Gewinnes aus der Münzrenewerung, und es wurde mit der Prägung von wertbeständigem Geld begonnen. Aus einer 8lötigen (0,500er) Feinsilbermark wurden 416 Denare geschlagen, und von diesen entfielen 100 auf einen Goldgulden. Der Groschen entsprach 4 Denaren, der Denar 2 Obolen." – *Huszár, Lajos*, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute, Battenberg, München, 1979.*, str. 13.; "Als ungarische Mark oder Mark des Königs Béla war die Mark zu 233,3533 g im Gebrauch." – *Isto*, str. 10.

²³ *Gyöngyössy, Márton*, *Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien*, str. 202.

²⁴ *M. Gyöngyössy* na temelju poznatih težina Nikolinih denara (sedam primjeraka kovanih prema Matijinom denaru i pet primjeraka kovanih prema novcima akvilejskih patrijarha) iznosi pretpostavku da je iz jedne ugarske marke (Ofener Mark) Nikola mogao iskovati 495, odnosno 490 komada svojih denara tih vrsta; iako prethodno prosječne težine istih poznatih primjeraka korigira navise do 0,50 grama. – *Isto*.

²⁵ *Corpus Nummorum Italicorum Volume VI*, str. 38., br. 1.–2. i str. 36.–37. br. 1.–7.

²⁶ *Rengjeo, Ivan*, *Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien*, str. 94., br. 1165.

imaju prosječnu težinu od 0,56 g,²⁷ a jedan primjerak denara II.f. vrste teži 0,58 grama.²⁸ I novac kovan prema denaru patrijarha Antonia II. Panciere zadržava Matijinu novčanu stopu, pa jedini poznati primjerak denara III. vrste teži 0,44 grama.²⁹

Promjer Nikolinih denara je između 16 i 17 mm i po tome odgovaraju Matijinim reformiranim denarima s promjerom između 15,5 i 16 mm, ali su nešto manji od novaca akvilejskih patrijarha s promjerom od 16 do 19 mm.

Klasifikacija novca kralja Nikole Iločkoga

Novci kralja Nikole Iločkoga klasificirani su na temelju aversnih (grbovi) i reversnih predstava (Madona s Isusom djetetom u desnoj ili lijevoj ruci), reversnih oznaka uz Madonu (na denarima kovanim prema denarima kralja Matije Korvina n–R, I–n, R–B), te aversnih i reversnih obodnih legendi; i svrstani su ovako:

denari I. vrste (grb kralja Matije Korvina: 1. vodoravne pruge–Ugarska; 2. patrijarhalni križ–Ugarska; 3. tri leopardove glave–Dalmacija; 4. propeti lav–Češka; srce grba–gavran–rod Korvina s obodnom legendom + MATHIE R VNGARIE M na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci, a u lijevoj orbis cruciger s obodnom legendom N R B PA VNGAR i siglami n–R na reversu);

denari I.a. vrste (grb kralja Matije Korvina: 1. vodoravne pruge–Ugarska; 2. patrijarhalni križ–Ugarska; 3. tri leopardove glave–Dalmacija; 4. propeti lav–Češka; srce grba–gavran–rod Korvina s obodnom legendom + MATHIE R VNGARIE M na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci, a u lijevoj orbis cruciger s obodnom legendom N R B PA VNGAR i siglami I–n na reversu);

denari I.b. vrste (grb kralja Matije Korvina: 1. vodoravne pruge–Ugarska; 2. patrijarhalni križ–Ugarska; 3. tri leopardove glave–Dalmacija; 4. propeti lav–Češka; srce grba–gavran–rod Korvina s obodnom legendom + METHIE R VNGARIE M na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci, a u lijevoj orbis cruciger s obodnom legendom N R B PA VNGAR i siglami R–B na reversu);

denari I.c. vrste (grb kralja Matije Korvina: 1. vodoravne pruge–Ugarska; 2. patrijarhalni križ–Ugarska; 3. tri leopardove glave–Dalmacija; 4. propeti lav–Češka; srce grba–gavran–rod Korvina s obodnom legendom + METHIE R VNGBRIIE M na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci, a u lijevoj orbis cruciger s obodnom legendom N R BOS VNGBRE i siglami n–R na reversu);

denari I.d. vrste (grb kralja Matije Korvina: 1. vodoravne pruge–Ugarska; 2. patrijarhalni križ–Ugarska; 3. tri leopardove glave–Dalmacija; 4. propeti lav–Češka; srce grba–gavran–rod Korvina s inačicama obodne legende + METHIE /MATHIE/ R VNGBRII /VNGARIE/ M na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci, a u lijevoj orbis cruciger s inačicama obodne legende N R BOS VNGBRE /VNGARE/ i siglami R–B na reversu);

²⁷ Isto, br. 1163 (0,60g); *Korčmaroš, Ladislav*, Nepoznat dinar Nikole Iločkog, str. 49. (0,52 g).

²⁸ *Rengjeo, Ivan*, Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien, str. 94., br. 1166; *Ljubić, Šime*, Opis jugoslavenskih novaca, str. 230., br. 3 (tab. XVII., br. 18).

²⁹ *Magyar Nemzeti Múzeum (MNM)* inv. br. 6.1884.46.

denari II. vrste (grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka: rombirani štit i obodnom legendom + M NICOLAI D G R BOSNE na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci s obodnom legendom PATNA REGNI na reversu);

denari II.a. vrste (grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka: rombirani štit i obodnom legendom + M NICOLAI D G R BOSNE na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u lijevoj ruci s obodnom legendom PATRA REGNI na reversu);

denari II.b. vrste (grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka: rombirani štit s inačicama obodne legende + MO /M/ NICOLAI D G R BOSNE na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci s inačicama obodne legende MATER /MATRI/ REGNI na reversu);

denari II.c. vrste (grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka: rombirani štit i obodnom legendom + NICOLAVS RE+ BOSNE na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci s obodnom legendom VIRGO MATE(R) DE(I) na reversu);

denari II.d. vrste (grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka: rombirani štit s inačicama obodne legende + M NICOLAI /ICOLAI/ D G R BOSNE na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u desnoj ruci s obodnom legendom NICOLAVS R B na reversu);

denari II.e. vrste (grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka: rombirani štit s obodnom legendom + M NICOLAI D G R BOSNE na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u lijevoj ruci s obodnom legendom NICOLAVS R B na reversu);

denari II.f. vrste (grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka: rombirani štit s obodnom legendom D G R BOSNE (NICOLAV)S na aversu; Madona sjedi i drži dijete Isusa u lijevoj ruci s obodnom legendom (NI)COLAVS R B na reversu).

Na denarima III. vrste je grb patrijarha Antonia II. Panciere: 1. šahirana kosa greda; 2. sedmerokraka zvijezda i obodna legenda + M ICOLA D G R BOSNE na aversu; a akvilejski orao i obodna legenda NICOLAVS R B ICOLA na reversu.

Pri kovanju svojih prvih vrsta (I.–I.d.) Nikola Iločki prema pravilima *ius cudendae monetae* zadržava avers svoga seniora s njegovom obodnom legendom + MONETA MATHIE REGIS VNGARIE mijenjajući je premještanjem slova M (MONETA) na kraj legende pa ona glasi: + MATHIE REGIS VNGARIE MONETA. Zadržava i reversnu predstavu Madone s Isusom djetetom i grbom zadržavajući od seniora PATRONA VNGARIE u obodnoj legendi i legitimirajući sebe kao NICOLAUS REX BOSNE.

Kada kuje svoje sljedeće vrste (II., II.a. i II.b.) Nikola na aversu mijenja obodnu legendu + LODOVICVS DVX DE TECH ili + LODOVICVS PATRIARCA u + MONETA NICOLAI DEI GRATIA REGIS BOSNE; a u reversnoj obodnoj legendi Madona s Isusom djetetom umjesto PATRONA AQVILE postaje prvo zaštitnicom njegova kraljevstva – PATRONA REGNI (BOSNE), a potom (u vrsti II.b.) i majkom njegova kraljevstva – MATER / MATRI (inačica) REGNI (BOSNE).

Madona svoj majčinski karakter (s vrste II.b.) zadržava i u reversnoj obodnoj legendi sljedeće (II.c.) vrste postajući VIRGO MATER DEI gdje NICOLAVS REX BOSNE (s reversa prvih vrsta gdje je skraćunica) prelazi na avers.

Kod kasnijih vrsta (II.d.–II.f.) NICOLAVS REX BOSNE ponovo prelazi na reversnu obodnu legendu i to skraćeno kao NICOLAVS R B, a na avers se vraća + MONETA NICOLAI DEI GRATIA REGIS BOSNE kao što je bilo na aversnim obodnim legendama vrsta II.–II.b.; s time što se kod vrste II.f. slovo M (MONETA) ponovo gubi, a

tekst obodne legende sadrži samo kraljevski naslov u kojem kraljevo ime, vjerojatno greškom, dolazi na kraju: D G R BOSNE (NICOLAV)S.

Posljednja, završna vrsta (III.) s heraldičkim prikazima kao kod akvilejskoga patrijarha Antonia II. Panciere od Portugruaria nosi ponešto iskvarene obodne legende prethodnih vrsta (II.d. i II.e.) pa je kraljevo ime na aversu izgubilo slovo N i takvo se pojavilo i na reversu pa obje legende glase: + M ICOLA D G R BOSNE / NICOLAVS R B ICOLA.

Periodizacija novca kralja Nikole Iločkoga

Nikola je Iločki kovao kraljevski novac na temelju *ius cudendae monetae* što ga je, kao i naslov i vjerojatno krunu, dobio od kralja Matije Korvina. Okrunjenje Nikole Iločkoga vjerojatno se dogodilo polovinom 1472. godine i tada je, nakon svih stečenih uvjeta, započeo s kovanjem novca.³⁰ Prvi novci koje je Nikola kovao morali su metrološki odgovarati seniorovu novcu, na sebi imati seniorov grb i vazalovo ime. Ti novci koji se kuju od 1472. godine na aversu nose grb Matije Korvina, a na reversu je Madona s djetetom Isusom u desnoj ruci.

Nakon novca s grbom seniora kovani su novci po ugledu na one akvilejskih patrijarha Ljudevita II. od Tecka i Antonia II. Panciere. Prethodno mišljenje koje Nikoline novce drži imitacijama i razlog njihova kovanja pronalazi u pokušaju stjecanja financijske dobiti optjecajem novaca s istim ikonografskim predstavama kao na onima dvaju posljednjih akvilejskih patrijarha zbog njihove navodne općeprihvaćenosti i udomaćenosti u Hrvatskoj i Bosni,³¹ nije uvjerljivo pa ćemo potražiti drugi povod za preuzimanje i odrediti točno vrijeme preuzimanja akvilejskih prikaza analizom povijesnih podataka koji nas upućuju na Nikolino hodočašće u Rim 1475. godine gdje ga je, izgleda, pratio i petnaestogodišnji sin Lovro.³²

Počasti na putu kroz Italiju koje je doživio sa svojom brojnom pratnjom, a posebice blagoslov rimskoga pape kao najvećega autoriteta učinile su Nikolu Iločkoga pravim kraljem; i to ne samo Bosne, nego i Vlaške. Svjedok je tome freska i sve tri inačice teksta (nastale od kraja XVI. stoljeća do 1650. godine) ispod nje u dvorani Lancisi u Ospedale

³⁰ Prema *A. Pohl* je kovanje prvih denara Nikole Iločkoga usko povezano s prestankom kovanja srebrenog novca u Budimu (Ofen) i Hermanstadtu (Nagyszeben, Sibiu) u Sedmogradskoj. On smatra da je Nikola Iločki postao kraljem Bosne još 1470. godine i da je svoje prve denare kovao između 1468. i 1470. godine. *M. Gyöngyössi* ispravlja *Pohlovu* pogrešku vezanu za početak Nikolina kraljevanja i kovanja prvih denara; vidjeti: *Gyöngyössi, Márton*, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien, str. 197. i nap. 9.

³¹ Radi se o mišljenju *I. Rengjela* unatoč njegovoj vlastitoj napomeni da je padom Akvileje pod Veneciju još 1423. godine akvilejska kovnica prestala s radom. Godine 2011. izrazio sam čuđenje kako je novac koji se ne kuje već 50 godina mogao biti popularan, odnosno vrlo čest u prometu, u vrijeme Nikolino kraljevanja. – *Sulejmanagić, Amer*, Novac bosanskih velikaša nakon pada srednjovjekovne bosanske države, str. 73. i 74.

³² O Nikolinom hodočašću vidjeti: *Fedeles, Tamás*, “Bosniae ... rex ... apostolorum limina visit” – Die Romwallfahrt von Nikolaus Újlaki im Jahre 1475, Ungarn-Jahrbuch 31 (2011–2013), Ungarisches Institut Regensburg, Regensburg, 2014., str. 99.–117.; *Andrić, Stanko*, Od Iloka do Rima: talijansko putovanje Nikole Iločkoga, Hrvatska Revija 1/2015., Zagreb, 2015., str. 54.–61.

di Santo Spirito in Sassia.³³ Početak Nikolina kraljevanja je u znaku naslova *Rex Bozne electus/electus Rex Bozne*. On je po milosti Matije Korvina, uz suglasnost premeta i barona, *izabrani* kralj. Poslije okrunjenja on je kralj po *Božjoj milosti*. Njegovo ceremonijalno *dei gracia Rex Bozne/dei gracia Bosne Rex*),³⁴ postaje potpuno tek s papinskim blagoslovom. Pred papinskim autoritetom Nikola je legitimirao svoju kraljevsku čast boljom legitimacijom nego što je bila milost Matije Korvina; vezom s Kotromanićima preko kuće od Tecka. Akvilejski patrijarh Ljudevit IV. od Tecka povezan je s Bosnom preko obitelji od Helfensteina kojoj je pripadala njegova majka Ana, a u koju se udala bosanska vojvotkinja Marija Kotromanić čija djeca i kasniji nasljednici nisu tražili bosansku krunu.³⁵ Smrću patrijarha Ljudevita IV. u Baselu 1439. godine ugasila se kuća od Tecka.³⁶ Njegov grb i pravo na baštinu izumrle bosanske dinastije postali su *slobodni/napušteni* i papinom voljom aktivirani 1475. godine u korist Nikole Iločkoga,³⁷ a isto tako *slobodan* grb patrijarha Antonia II. Panciere pripao je njegovom sinu Lovri.

Nikola i njegova Bosna su se našli pod zaštitom rimskoga biskupa. Bilo je to oslobođenje od seniorskoga tutorstva Matije Korvina. Sada je on sam postao izvor svojih kraljevskih prava. Prvotno *ius cudendae monetae* dobiveno od Matije Korvina više nije vrijedilo. Nikola sada sam po sebi može kovati novac s kojega nestaju grb i naslov Matije Korvina ustupajući mjesto Nikolinom novom grbu i naslovu po *Božjoj milosti*, a Madona (umjesto Ugarske) postaje zaštitnica i majka Bosne. Drugu vrstu denara sa svojim novim grbom (*slobodni/napušteni* grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka) Nikola Iločki kuje nakon povratka s hodočašća u Ilok u svibnju 1475. godine.³⁸ U periodizaciji se početak kovanja te vrste treba smjestiti u drugu polovinu 1475. godine.

Analiza tekstova obodnih legendi na Nikolinom novcu s *napuštenim* grbom patrijarha Ljudevita II. od Tecka ukazuje na uvijek potpuno ispisano ime, a samo u jednom slučaju (u genitivu – novac Nikole) javlja se s ispuštenim prvim slovom: + M . ICOLAI

³³ Opis i podatci o freske, te o inačicama natpisa ispod nje u: *de Angelis, Pietro*, L' Ospedale di Santo Spirito in Saxia Vol. II, Dal 1301 al 1500, (Collana di Studi Storici sull' Ospedale di Santo Spirito in Saxia e sugli ospedali romani, Vol. 23), Academia Lancisiana, Roma, 1962., str. 473. i 474., slika 108. Za podatke iz de Angelisove knjige zahvaljujem svojoj kćeri Esmi Cerkovnik, muzikologinji sa Sveučilišta u Zürichu.

³⁴ *Salihović, Davor*, An Interesting Episode: Nicholas of Ilok's Kingship in Bosnia 1471–1477—magistarski rad srednjovjekovnih studija, Central European University, Budapest, 2016., str. 50., 55., 57., 59., 60.

³⁵ *Rabić, Nedim*, Maria ... von Bosnien: bosanska vojvotkinja—njemačka grofica, u: Filipović, Emir O. (ur.), Žene u srednjovjekovnoj Bosni—zbornik radova, Društvo za proučavanje *srednjovjekovne* bosanske historije—Stanak, Sarajevo, 2015., str. 103.

³⁶ *Göbl, Michael*, Wappen—Lexikon der habsburgischen Länder, Winkler—Hermaden, Schleinbach, 2017., str. 169.

³⁷ Papa je također posredovao u slučaju kada su knezovi Krčki preuzeli grb rimskih Frangepana. — *Špoljarić, Luka*, Hrvatski renesansni velikaši i mitovi o rimskom porijeklu, Modruški zbornik IX.—X./2015.—2016., Josipdol, 2017., str. 8. Grb rimskih Orsinija preuzeli su Babonići Blagajski. — *Kekez, Hrvoje*, Plemički rod Babonića do kraja 14. stoljeća—doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu—Hrvatski studiji, Zagreb, 2011., str. 202; *Isti*, Kose grede, propeti lav i crvena ruža: heraldička obilježja i povijesne mijene grba knezova Babonića i njihovih potomaka knezova Blagajskih, Hrvatska revija 1./2019., Zagreb, 2019., str. 29.—30.

³⁸ *Andrić, Stanko*, Od Iloka do Rima: talijansko putovanje Nikole Iločkoga, str. 61.

M. Gyöngyössi s upitnikom pretpostavlja da je akvilejske tipove novca Nikola kovao 1473. godine (i to prvo vrstu s ikonografijom novca patrijarha Antonija II. Panciere, a potom patrijarha Ljudevita II. od Tecka) zbog nekih ratnih potreba. — *Gyöngyössi, Márton*, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien, str. 203.

... (...). Na novcu sa *slobodnim* grbom patrijarha Antonia II. Panciere (III. vrsta) nema dvojbe da se na Nikolu odnosi aversna obodna legenda: + M(ONETA) (N)ICOLA(I) D(EL) G(RATIA) R(EGIS) BOSNE, a i početak reversne koja cjelovita glasi: NICOLAVS R(EX) B(OSNE) ICOLA.

Kakvo je značenje završnoga izraza reversne legende – ICOLA? Je li tu samo zbog popunjavanja preostalog prostora koji zaprema pet slova i koji se mogao ispuniti ravnomjernim raspoređivanjem prethodnih riječi–slova NICOLAVS R B ili još bolje stavljanjem punoga naslova NICOLAVS REX BOSNE za koji upravo ima mjesta koliko treba i kakav je na aversu Nikolino novca II.c. vrste? Zašto bi ime vladara bilo ispisano dva puta unutar teksta iste obodne legende?

Ako ovaj izraz ICOLA zaista znači Nikolino ime s ispuštenim prvim i zadnja dva slova onda se, unatoč potpunom nemaru i neurednosti koje nisu svojstvene numizmatici i sfragistici ovoga kralja, ovaj novac treba pripisati Nikoli i datirati uz njegov novac II. vrste između 1475. i 1477. godine.

Izraz ICOLA postaje suvisao kada se pripiše Lovri Iločkome u značenju: I(UDEX) CO(MES) LA(VRENTIVS). Tada bi ovaj novac kovao sin Lovro, s pozivom na očevu kraljevsku čast, iza 1517. godine kada je postao sudac, a *napušteni* grb patrijarha Antonia II. Panciere je bio njegov (iako ni suprotno tumačenje ne implicira da Nikola sebi nije kod pape priskrbio *slobodni* grb patrijarha Ljudevita II. od Tecka, a svomu sinu onaj patrijarha Antonia II. Panciere). Orao na reversu, je u Lovrinom imaginariju, iako jednoglavl, mogao predstavljati grb majčinog roda jer je i upotreba onoga akvilejskog bila *slobodna*.³⁹

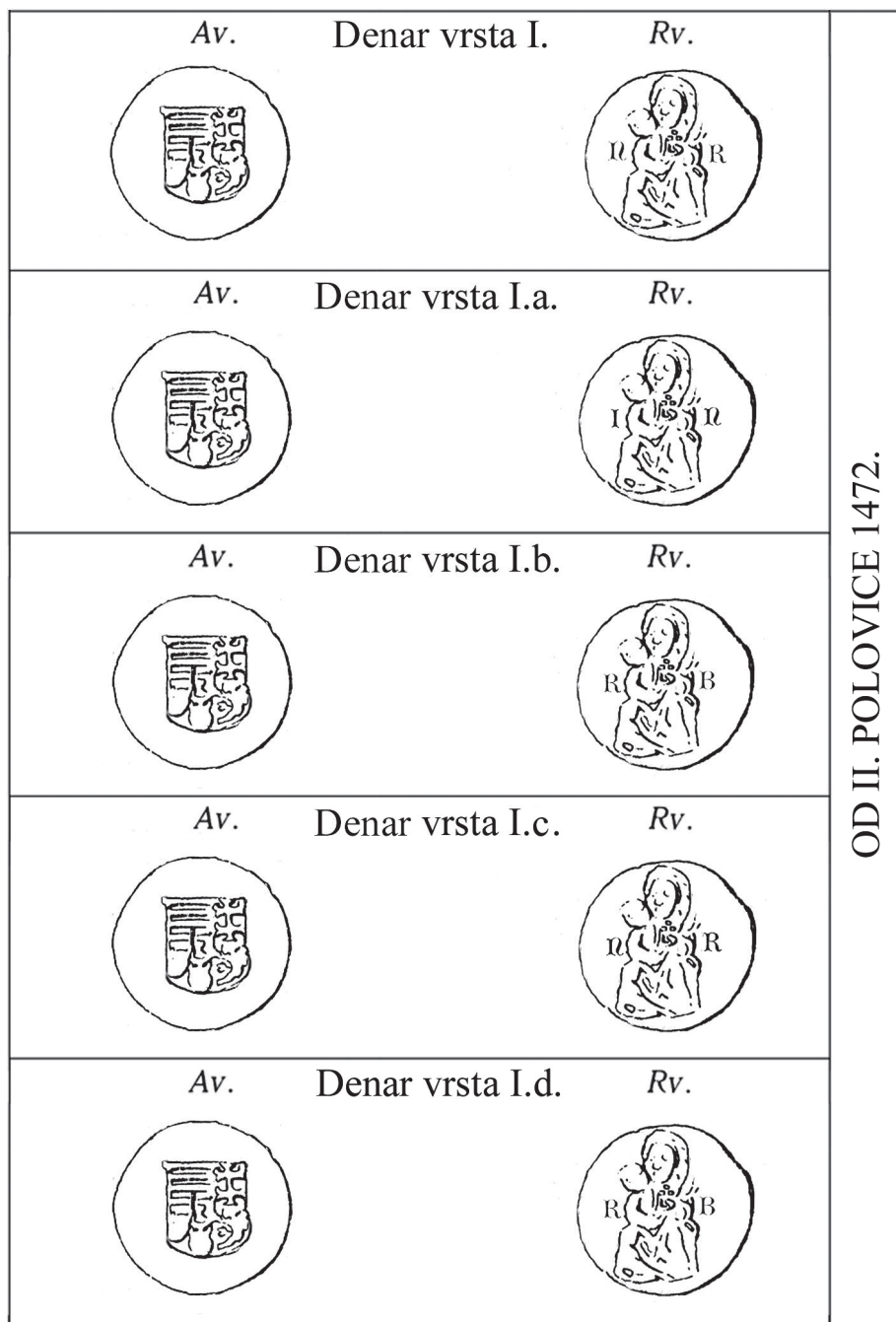
Kao treća mogućnost dolazi i ona da se kod novca III. vrste radi o krivotvorini. To ne bi bila rijetkost kada su u pitanju unikatni numizmatički primjerci, kao i novci pripisani Nikoli Iločkome (II.a ili II.e. vrsta),⁴⁰ pa možda i naš denar III. vrste.⁴¹ Na kraju rada donosimo slike, legende i grafiju dvije krivotvorine. Nazvali smo ih *mogućim*, jer su mogle nastati krivotvorenjem denara II. i III. vrste koji su tema ovoga rada, ali isto tako i krivotvorenjem novaca akvilejskih patrijarha pa u tom slučaju s našim vrstama nemaju izravnu vezu.

Shematski prikazi novca kralja Nikole Iločkoga s redosljedom kovanja dvaju vrsta i njihovih varijanti, kao i novca treće vrste dani su sljedećim slikama:

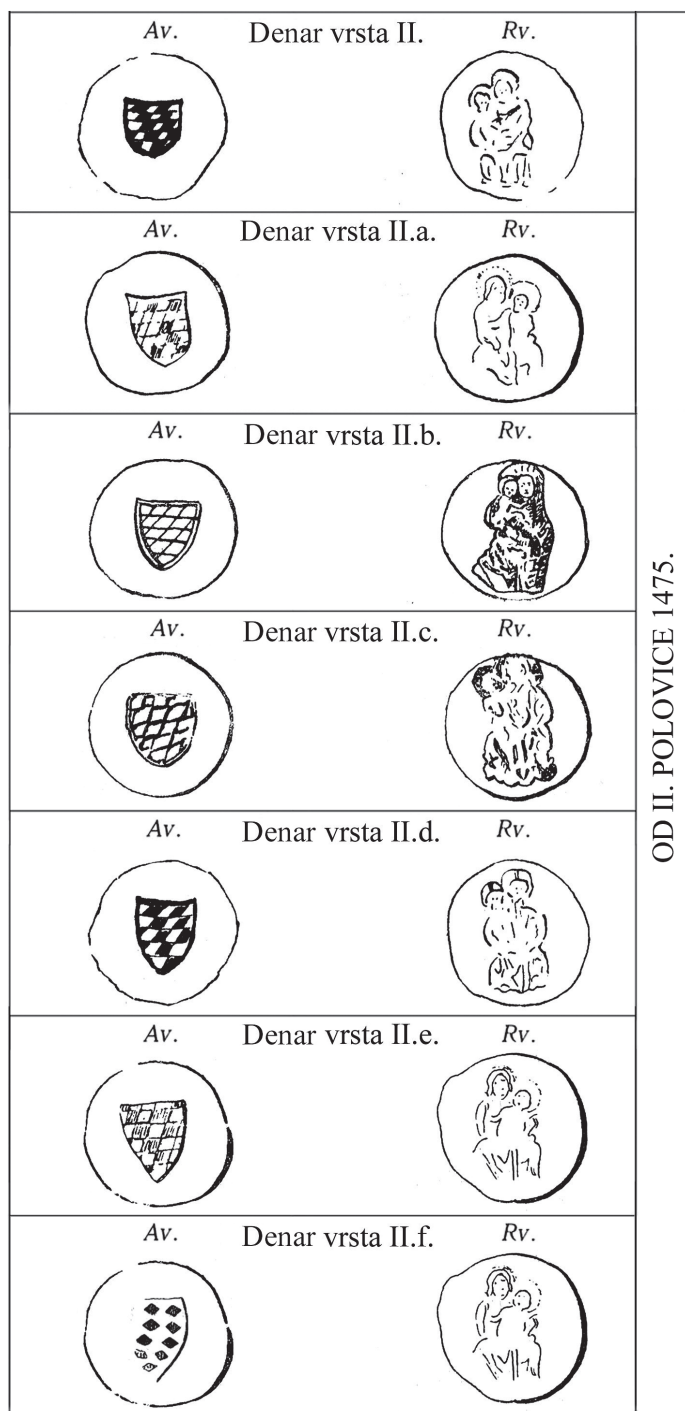
³⁹ Godine 1423. Patrijarhat je zauzela Venecija, a od 1445. naslov patrijarha smjeli su nositi samo Mlečani.

⁴⁰ J. Hartner je Nikoli Iločkome pripisao krivotvorinu nesuvislih natpisa iz nalaza u Bamberškom Gradu kod Villacha (Beljak) s ikonografijom kao na denarima Ljudevita II. od Tecka. – *Hartner, Johannes*, Denare aus Aquileia in Münzfunden des Mittelalters und der Neuzeit, Numismatický sborník 31/1, Praha, 2017., str. 78., 79., br. 11.

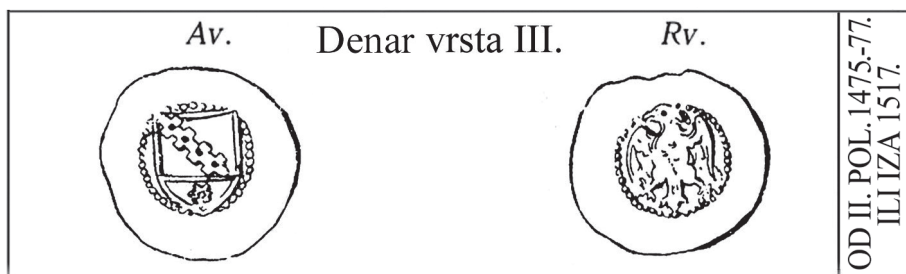
⁴¹ Ukoliko se za vrijeme skrivanja ostave iz Pridrage uzme ono koje sugerira mletački soldino Nicola Trona tada se krivotvorina s nesuvislim natpisima može odnositi i na naš denar III. vrste. – *Ilkić, Mato, Belošević, Janko*, Ostava kasnosrednjovjekovnog novca i nakita iz Pridrage, Arheološki muzej Zadar i Sveučilište u Zadru, Zadar, 2019., str. 39., 25., 26., 171., br. 633.

Slika 2: Shematski prikaz novaca kralja Nikole Iločkoga – I.

Slika 3: Shematski prikaz novaca kralja Nikole Iločkoga – 2.

Slika 4: Shematski prikaz denara III. vrste – 3.

Usporedba moje klasifikacije novca s onima drugih autora dana je u tablici konkordancije:⁴²

Tablica konkordancije

Nominalna vrijednost	A.S. 2019.	I.R. 1959.	A.H. 2012.
	Vrsta	Vrsta/varijanta	Vrsta/varijanta
Denar	I.	III. (br. 1169)	III. (br. 819)
	I.a.		
	I.b.	III. (br. 1170)	III. (br. 817)
	I.c.		
	I.d.	III. (br. 1168)	III. (br. 816 i 818)
	II.	II. (br. 1159)	II. (br. 806)
	II.a.	II./1. (br. 1160)	II./1. (br. 807)
	II.b.	II./2. (br. 1161 i 1162)	II./2. (br. 808 i 809)
	II.c.	II./4. (br. 1167)	II./3. (br. 815)
	II.d.	II./3. (br. 1163 i 1164)	II./3. (br. 810, 811, 814)
	II.e.	II./3. (br. 1165)	II./3. (br. 812)
	II.f.	II./3. (br. 1166)	II./3. (br. 813)
	III.	I. (br. 1158)	I. (br. 805)

Slika 5: Tablica konkordancije vrsta i varijanti novca

⁴² I.R. 1959. – Rengjeo, Ivan, Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien; A.H. 2012. – Hadžimehmedović, Amir, Novac srednjovjekovne Bosne. Klasifikacije u djelima drugih autora nisu navodene jer oni u potpunosti slijede onu iz Rengjelova Corpusa.

Grafija

Izradi novaca nije poklonjena najveća pažnja iako, prema broju danas postojećih primjeraka, sigurno nisu kovani u velikoj količini. Najbolji dojam ostavljaju novci kovani prema denarima Matije Korvina. Obodne legende na novcima s ikonografijom akvilejskih patrijarha, s nekim izuzetcima, sastoje se od površnih imitacija gotičkih slova, dok su slova na novcu s Matijinom ikonografijom znatno bolja, preciznija i kvalitetnija.

Slovo A se javlja u četiri inačice; slova C i G u dvije; a ostala su slova bez varijanti. Na nekim se primjercima umjesto slova A javljaju E i B te umjesto E i X slovo I i križ. Križ se javlja kao *initial mark* aversnih obodnih legendi osim u dva slučaja, gdje je jednom zamijenjen peterokrakom zvijezdom, a u drugom ga slučaju nema. Na denarima s ikonografijom Matije Korvina na reversima se nalaze slova B, I, n i R.

Novac kralja Nikole Iločkoga (I. i II. vrsta)

Denar vrsta I.

Slika 6: I. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga

Denar vrsta I.

+MATHIE R VN̄GARIH M
 R R B PT VN̄GTR R R

Denar vrsta I.a.

+MATHIE R VN̄GARIH M
 R R B PT VN̄GTR I R

Denar vrsta I.b.

+MATH R VN̄GARIH M
 R R B PT VN̄GTR R B

Slika 7: I, I.a. i I.b. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – legende

Denar vrsta I. i I.a.

A B C H I M N P R T V +
 A

Denar vrsta I.b.

A B C H I M N P R T V +
 A
 A

Slika 8: I., I.a. i I.b. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – grafija

Denar vrsta I.c.

Av.

Rv.

Denar vrsta I.d.

Av.

Rv.

Av.

Rv.

Slika 9: I.c. i I.d. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga

Denar vrsta I.c.

+MATHIAR VNGBRII M
 RR BOS VNGBRE RR

Denar vrsta I.d.

+MATHIAR VNGBRII M
 RR BOS VNGBRE RB
 +MATHIAR VNGARIH M
 RR BOS VNGARE RB

Slika 10: I.c. i I.d. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – legende

Denar vrsta I.c.

A B C H I M N O R S T V +

Denar vrsta I.d.

A B C H I M N O R S T V +
 B I
 A

Slika 11: I.c. i I.d. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – grafija

Denar vrsta II.

Av.

Rv.

Denar vrsta II.a.

Av.

Rv.

Slika 12: II. i II.a. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga

Denar vrsta II.

+ M ◦ NICOLAI ◦ D ◦ G ◦ R ◦ BOSNAE
PATRAT RAGNI

Denar vrsta II.a.

+ M ◦ NICOLAI ◦ D ◦ G ◦ R ◦ BOSNAE
PATRA RAGNI

Slika 13: II. i II.a. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – legende

Denar vrsta II.

A B C D E G I L M N O P R S T + ◦

Denar vrsta II.a.

A B C D E G I L M N O P R S T + ◦
A
A

Slika 14: II. i II.a. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – grafija

Denar vrsta II.b.

Slika 15: II.b. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga

Denar vrsta II.b.

✠ M O N I C O L T I ° D ° G ° R ° B O S N E
M A T E R R E G N I
✠ M ° N I C O L T I ° D ° G ° R ° B O S N E
M A T R I R E G N I

Slika 16: II.b. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – legende

Denar vrsta II.b.

A B C D E G I L M N O R S T ✠ °
A

Slika 17: II.b. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – grafija

Denar vrsta II.c.

Av.

Rv.

Slika 18: II.c. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga

Denar vrsta II.c.

✠ N I C O L A V S ° R E ✠ ° B O S N E °
V I R G O M A T H (R) D E (I)

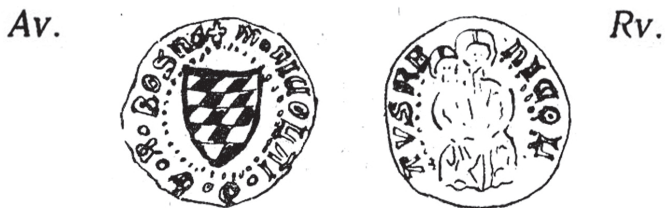
Slika 19: II.c. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – legenda

Denar vrsta II.c.

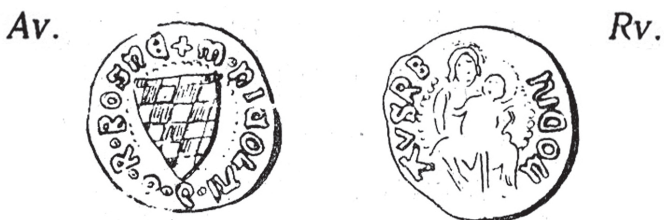
A B C D E G I L M N O R S T V ✠ ° ✠ °

Slika 20: II.c. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – grafija

Denar vrsta II.d.

Denar vrsta II.e.

Slika 21: II.d. i II.e. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga

Denar vrsta II.d.

+ M • NICHOLAI • D • G • R • BOSNA
 NICHOL TVS R B
 + M • NICHOLAI • D • G • R • B[OSNA]
 NICHOL TVS R B
 ★ M • NICHOLAI • D • G • R • BOSNA
 NICHOL TVS R B

Denar vrsta II.e.

+ M • NICHOLAI • D • G • R • BOSNA
 NICHOL TVS R B

Slika 22: II.d. i II.e. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – legende

Denar vrsta II.d.

Denar vrsta II.e.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Ρ Σ Υ + ★ ◦

Slika 23: II.d. i II.e. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – grafija

Denar vrsta II.f.

Av.

Rv.

Slika 24: II.f. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga

Denar vrsta II.f.

◦ ◊ ◊ ◊ R ◊ BOSNA ◊ [NICOLTV] S
[N]IOL TVS R B

Slika 25: II.f. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – legenda

Denar vrsta II.f.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Ρ Σ Υ ◦

Slika 26: II.f. vrsta denara kralja Nikole Iločkoga – grafija

Novac III. vrste

Denar vrsta III.

Slika 27: III. vrsta denara

Denar vrsta III.

✱ M ◦ ICOLA ◦ O ✱ G ◦ R ◦ BOSNA
 ✱ NICOL ✱ TV ✱ SRB ✱ ICOLA

Slika 28: III. vrsta denara – legenda

Denar vrsta III.

A B C D E G I L M N O R S V ✱ ✱ ◦
 C

Slika 29: III. vrsta denara – grafija

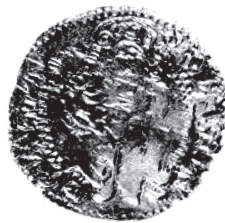
Moguće krivotvorine novca II. i III. vrste

Denar vrsta II. - moguća krivotvorina

Av.

Rv.

+ D X B I B ▼ M I S * B M B I M B * P O S
 O M M M B M M M
 O B I M H M W X ▼ P + *
 *

Denar vrsta III. - moguća krivotvorina

Av.

Rv.

* B S H I N T A I * M V H O R A D
 * X D I * I C L D S * D C S I * V O M
 T C D H I L M N O S V X A *
 C O I M N S V
 D D I S
 B

Slika 30: *Moguće krivotvorine II. i III. vrste denara s legendama i grafijom*

Pregled težina I. i II. vrste novca kralja Nikole Iločkoga te novca III. vrste s redoslijedom kovanja dan je u sljedećoj tablici:

			kelnski sustav (denar = 1,46 g)
			I ugarska – kelnska marka (8 unci) = 2/3 toverske funte = 1/2 londonske funte = 233,3533 g iz 1 kelnske marke se kuje 160 denara težine 1,46 g; odnosno u Ugarskoj 416 denara težine 0,56 g prema novčanoj reformi Matije Korvina iz 1467. godine
		vrsta	denar 0,56 g
kralj Nikola Iločki	denar	I., I.a., I.b., I.c., I.d. (II. dio 1472.)	0,50 g (srednja težina prema M. Gyöngyössyju)
		II., II.a., II.b., II.c., II.d., II.e., II.f. (II. dio 1475.)	0,50 g (srednja težina prema M. Gyöngyössyju)
		II.d. (II. dio 1475.)	0,56 g
		II.e. (II. dio 1475.)	0,50 g
		II.f. (II. dio 1475.)	0,58 g
*	denar	III.	0,44 g

* moguće: Nikola Iločki (II. dio 1475.–1477.) / Lovro Iločki (iza 1517.) / krivotvorina

Izvori ilustracija:

Slika 1 Gyöngyössy, Márton, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien, slika 4. i Numismatica Ranieri S.r.l., Aukcija 9, 31. svibnja 2016., lotovi 1365 i 1364.

Slike 2 – 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 28, 29 autor

Slika 6 Gyöngyössy, Márton, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien

Slika 9 Gyöngyössy, Márton, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien, Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, Gyöngyössy, Márton, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien

Slika 12, 15, 18, 24, 27 Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva

Slika 21 Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, Korčmaroš, Ladislav, Nepoznat dinar Nikole Iločkog, Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva

Slika 27 Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva i Magyar Nemzeti Múzeum inv. br. 6.1884.46.

Slika 30 Hartner, Johannes, Denare aus Aquileia in Münzfunden des Mittelalters und der Neuzeit, Ilkić, Mato, Belošević, Janko, Ostava kasnosrednjovjekovna novca i nakita iz Pridrage, autor

Izvori:

Magyar Nemzeti Múzeum (MNM) inv. br. 6.1884.46.

Corpus Nummorum Italicorum Volume VI, Accademia Nazionale dei Lincei, Roma, 1922.

- de Angelis, Pietro*, L'Ospedale di Santo Spirito in Saxia Vol. II, Dal 1301 al 1500, (Collana di Studi Storici sull'Ospedale di Santo Spirito in Saxia e sugli ospedali romani, Vol. 23), Academia Lancisiana, Roma, 1962.
- Gyöngyössi, M.*, Münzen des 15. Jahrhunderts aus Aquileia im Mittelalterlichen Ungarischen Geldumlauf, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 55, Budapest, 2004., str. 137.–159.
- Hadžimehmedović, Amir*, Novac srednjovjekovne Bosne, izdanje autora, Sarajevo, 2012.
- Hartner, Johannes*, Denare aus Aquileia in Münzfunden des Mittelalters und der Neuzeit, Numismatický sborník 31/1, Praha, 2017., str. 64.–96.
- Huszár, Lajos*, Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute, Battenberg, München, 1979.
- Ilkić, Mato, Belošević, Janko*, Ostava kasnosrednjovjekovnoga novca i nakita iz Pridrage, Arheološki muzej Zadar i Sveučilište u Zadru, Zadar, 2019.
- Korčmaroš, Ladislav*, Nepoznat dinar Nikole Iločkog, Numizmatičke vijesti 42., Zagreb, 1989., str. 47.–50.
- Ljubić, Šime*, Opis jugoslavenskih novaca, Artističko–tipografski zavod Dragutina Albrechta, Zagreb, 1875.
- Rengje, Ivan*, Novci Nikole Iločkog.–Prilog hrvatskoj numizmatici, Napredak (kalendar za prostu godinu 1930.), Sarajevo, 1929., str. 98.–111.
- Rengje, Ivan*, Novci bosanskih banova i kraljeva, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja u Sarajevu (GZM) LV 1943., Sarajevo, 1944., str. 237.–291.
- Rengje, Ivan*, Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien, Akademische Druck u. Verlagsanstalt, Graz, 1959.
- Réthy, Ladislaus, Probszt, Günther*, Corpus Nummorum Hungariae, Akademische Druck u. Verlagsanstalt, Graz, 1958.
- Salihović, Davor*, Nonnulla documenta pertinentia ad Nicolaum de Wylak, regem ultimum Regni Bosnae, Scrinia Slavonica 17, Slavonski Brod, 2017., str. 403.–418.
- Unger, Emil*, Magyar Éremhatározó I., Ajtósi Dürer Könyvkiadó, Budapest, 1997.

Literatura:

- Andrić, Stanko*, Novi prilozi istraživanju Iločkog 'statuta' i srednjovjekovnog Iloka, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 21, Zagreb, 2003., str. 83.–118.
- St. A. (Andrić, Stanko)*, Iločki (Újlaki), *Hrvatski biografski leksikon* 6 (I – Kal), Trpimir Macan (ur.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., str. 37.
- Andrić, Stanko*, Od Iloka do Rima: talijansko putovanje Nikole Iločkoga, Hrvatska Revija 1 / 2015., Zagreb, 2015., str. 54.–61.
- Fedeles, Tamás*, "Bosniae ... rex ... apostolorum limina visit" – Die Romwallfahrt von Nikolaus Újlaki im Jahre 1475, Ungarn–Jahrbuch 31 (2011–2013), Ungarisches Institut Regensburg, Regensburg, 2014., str. 99.–117.
- Göbl, Michael*, Wappen–Lexikon der habsburgischen Länder, Winkler–Hermaden, Schleinbach, 2017.
- Gyöngyössi, Márton*, Die Münzprägung des Nikolaus Újlaki, König von Bosnien, u: Szabó, Miklós, Raczky, Pál, Kovács, Gyöngyi (ur.), "Quasi liber et pictura"–Studies in honour of András Kubinyi on his seventieth birthday, Institute of Archaeological Sciences of Eötvös Loránd University, Budapest, 2004., str. 195. – 205.

- Kekez, Hrvoje*, Plemički rod Babonića do kraja 14. stoljeća–doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu–Hrvatski studiji, Zagreb, 2011.
- Kekez, Hrvoje*, Kose grede, propeti lav i crvena ruža: heraldička obilježja i povijesne mijene grba knezova Babonića i njihovih potomaka knezova Blagajskih, Hrvatska revija 1./2019., Zagreb, 2019., str. 28.–32.
- Rabić, Nedim*, Maria ... von Bosnien: bosanska vojvotkinja–njemačka grofica, u: Filipović, Emir O. (ur.), *Žene u srednjovjekovnoj Bosni*–zbornik radova, Društvo za proučavanje *srednjovjekovne bosanske historije*–Stanak, Sarajevo, 2015., str. 95.–119.
- Salihović, Davor*, An Interesting Episode: Nicholas of Ilok's Kingship in Bosnia 1471–1477–magistarski rad srednjovjekovnih studija, Central European University, Budapest, 2016.
- Sulejmanagić, Amer*, Novac bosanskih velikaša nakon pada srednjovjekovne bosanske države, Numizmatičke vijesti 64, Zagreb, 2011., str. 60.–93.
- Sulejmanagić, Amer*, Prilog istraživanju grbova Iločkih – razvoj, osobitosti i mijene, *scrinia slavonsica* 20, Slavonski Brod, 2020., str. 51.–78.
- Špoljarić, Luka*, Hrvatski renesansni velikaši i mitovi o rimskom porijeklu, Modruški zbornik IX.–X./2015.–2016., Josipdol, 2017., str. 3.–40.
- Iv. Š. (Šute, Ivica)*, Lovro Iločki, Hrvatski biografski leksikon 6 (I – Kal), Trpimir Macan (ur.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., str. 39.

Internet:

Nikola Iločki, Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27112> (pristupljeno 12. ožujka 2019.)

SUMMARY

THE ICONOGRAPHY, METROLOGY AND GRAPHICS OF BOSNIAN COINS MINTED BETWEEN 1472 AND 1477 (COINS OF KING NIKOLA ILOČKI)

The article analyses the iconography, metrology and graphics of Bosnian coins minted by King Nikola Iločki between 1472 and 1477. His coins have been re-classified on the basis of obverse and reverse designs, edge legends and markings. Historical data and new classifications were used to determine the order of minting and the systemic periodization, where special attention was given to his pilgrimage to Rome, on the return from which he began to mint coins modelled on the coins of the Patriarch of Aquileia. The author considers that the coins of Nikola Iločki cannot be deemed imitations because he did not without a right or illegally mint the coins of Matthias Corvinus or the coins of the Patriarchs of Aquileia. The source of Nikola's *ius cudendae monetae* was the King of Hungary, and therefore his coins had to be similar to those of his senior. Minting coins modelled on the coins of the Patriarch of Aquileia was based on the Pope's recognition of Nikola as King of Bosnia and, in accordance with the then usual practice, his appropriation of the coats of arms of extinct bearers, which could on that occasion have been granted to him in the Papal Chancery.